Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Stappenplan actualiseren schoolscan en schoolprogramma

Nationaal Programma
Onderwijs

1 Dit stappenplan als hulpmiddel bij de schoolscan

Uw schoolscan actualiseren: is de situatie nog hetzelfde? Verergerd? Of deels al ingelopen?

Een goede behandeling kan niet zonder goede diagnose. Daarom is bij het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs) in 2021 bepaald dat alle scholen een schoolscan uitvoeren. Met de schoolscan hebben scholen zicht gekregen op de vertraging, versnelling en ontstane of verergerde problematiek bij leerlingen als gevolg van de coronacrisis. Vervolgens hebben scholen uit de menukaart bijpassende interventies gekozen, en een aanpak beschreven in het meerjarige schoolprogramma. Ook in het schooljaar 2021/22 hebben scholen te maken met aangescherpte maatregelen en quarantaineverplichtingen. Het is daarom goed mogelijk dat op uw school de met de NP Onderwijs -middelen ingezette maatregelen nog niet het beoogde effect hebben gehad. Of erger, dat de vorig jaar vastgestelde achterstand op de normale situatie verder is opgelopen.

Door opnieuw een schoolscan uit te voeren, kunt u kijken waar uw leerlingen en school nu staan en kunt u uw schoolprogramma waar nodig bijstellen. In dit stappenplan beschrijven we de stappen die u hierbij als school of schoolbestuur kunt doorlopen. Voor veel scholen zullen de stappen bekend voorkomen; het is dan ook een verbijzondering van de gebruikelijke kwaliteitszorgsystematiek die veel scholen hanteren. Ook hebben we vorig jaar een eerdere editie uitgebracht van het stappenplan. De nieuwe editie is aangepast aan de nieuwe situatie. Een situatie waarin scholen de schoolscan en het keuzeproces uit het keuzemenu al eens hebben doorlopen, maar waarbij dit vaak onder grote tijdsdruk heeft plaatsgevonden. De ervaringen van vorig jaar neemt u dan ook mee bij het actualiseren van de schoolscan en het bijstellen van het schoolprogramma.

Het stappenplan op hoofdlijnen

Het stappenplan bestaat uit negen stappen in drie fasen, die we in afzonderlijke paragrafen kort beschrijven.

Impact op leerlingen	Mogelijkheden	Schoolbeleid
1. Domeinen concretiseren 2. Beschikbare gegevens inventariseren 3. Ontbrekende gegevens verzamelen 4. Gegevens analyseren 5. Verklaringen en conclusies	6. Conclusies bespreken en delen 7. Behoeften en mogelijkheden in beeld brengen	8. Keuze uit de menukaart evalueren 9. Bijstellen schoolprogramma

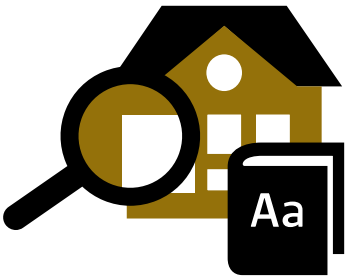

2 In beeld brengen van de brede impact van corona op leerlingen

De analyse in de schoolscan richt zich zowel op de cognitieve ontwikkeling, vaardigheden en praktijkvorming als op het welbevinden en executieve vaardigheden van leerlingen.

Stap 1 Domeinen concretiseren

Tijdens deze stap bepaalt u van welke leer- en ontwikkelgebieden uw school de voortgang van leerlingen in beeld gaat brengen. Als uw school de schoolscan van 2021 noodgedwongen heeft beperkt tot bepaalde leergebieden, kunt u de domeinen dit jaar wellicht breder bezien. Bijvoorbeeld door ook welbevinden, executieve functies (zoals doorzettingsvermogen en aandacht) en motorische ontwikkeling te betrekken als u die niet standaard analyseert.

U kunt de bevindingen van deze eerste stap opnemen in een overzicht van de leer- en ontwikkelgebieden waarvoor u de ontwikkeling van leerlingen in beeld wilt brengen. Dit overzicht is een intern werkdocument voor uw school en wordt gebruikt in de volgende stappen.

Stap 2 Beschikbare gegevens inventariseren

Voor alle leer- en ontwikkelgebieden uit het overzicht van stap 1 kijkt u of u over gegevens beschikt om de ontwikkeling van leerlingen in beeld te brengen. We bedoelen de term ‘gegevens’ breed; het gaat zeker niet alleen om cijfers en toetsuitslagen, maar ook om bijvoorbeeld gegevens afkomstig uit gesprekken met leerlingen en ouders, observaties en leerlingbesprekingen in het zorgteam.

Als u het overzicht uit stap 1 heeft aangevuld met alle bestaande relevante gegevensbronnen, heeft u ook direct zicht op de 'witte vlekken': de leer- en ontwikkelgebieden waar u wel zicht op wilt hebben, maar waarover u nog geen gegevens in huis heeft.

Stap 3 Ontbrekende gegevens verzamelen

Als er 'witte vlekken' zijn, bepaalt u op welke manier u aanvullende gegevens kunt verzamelen. Daarbij kunt u gebruik maken van bestaande werkwijzen, zoals de gesprekken met ouders en leerlingen die u toch al voert. Op basis van gesprekken met leerlingen en/of hun ouders[1] kunt u een indruk krijgen van onder meer het gevoel van competentie op verschillende leer- en ontwikkelgebieden, het welbevinden van leerlingen en, positieve en negatieve ervaringen tijdens het afstandsonderwijs.

Voor inzicht in het welbevinden en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen kunnen observaties en gesprekken met leerlingen snel zicht geven op de groep leerlingen die misschien extra ondersteuning nodig heeft.[2] U kunt op die groep inzoomen door het gebruik van fijnmazigere diagnose-instrumenten. Hierbij kan uw school samenwerken met partners zoals schoolpsychologen, jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp, GGD en het samenwerkingsverband.

Stap 4 Gegevens analyseren

Deze stap start met het overzichtelijk in beeld brengen van de verzamelde gegevens. Dit kan op leerlingniveau, maar ook per (jaar)groep, op afdelingsniveau (bijvoorbeeld de havo-afdeling) en op schoolniveau. Hanteer hiervoor zoveel mogelijk de gebruikelijke werkwijze en laat collega's[3] de voor hen gebruikelijke analyses doen. Nog meer dan anders is het van belang (waar mogelijk) ook te kijken naar de ontwikkeling van leerlingen ten opzichte van zichzelf vóór corona.[4]

1 *Stichting Ouders & Onderwijs heeft voor ouders en leerlingen een aantal tips opgesteld voor bij een dergelijk gesprek.*
2 *Het gaat daarbij bijvoorbeeld om leerlingen waarbij de werkhouding en motivatie sterk verminderd zijn in de coronaperiode, leerlingen met een OPP, leerlingen in een kwetsbare positie, leerlingen die langdurig 'thuiszitten' of om leerlingen die geen afstandsonderwijs hebben ontvangen maar (nood)opvang kregen.*
3 *Binnen de school of bijvoorbeeld met hulp op bestuursniveau.*
4 *Toetsaanbieders wijzen erop dat bij een vergelijking met een landelijk gemiddelde (zoals een normering of standaard niveau-indeling) enige voorzichtigheid op zijn plaats is. Dergelijke indelingen zijn immers gebaseerd op uitkomsten in een 'normaal' jaar.*

Door verschillende leerlingen, groepen, vakken of vormingsgebieden met elkaar te vergelijken kunt u inzicht krijgen in waar de gevolgen van corona (relatief) het grootst zijn, en of ze negatief of soms positief uitpakken.

De overzichten uit leerlingvolgsystemen[5] bieden diverse mogelijkheden om vergelijkingen te maken. Ook zijn er landelijke[6], gemeentelijke en regionale initiatieven waar analyses worden gedaan om de gevolgen van corona in beeld te brengen voor hun scholenpopulatie en waar u mogelijk gebruik van kunt maken.

Stap 5 Mogelijke verklaringen zoeken en conclusies formuleren

Het is belangrijk om na te denken over mogelijke verklaringen voor opvallende zaken. Die verklaringen vormen namelijk de aangrijpingspunten voor het wegwerken van vertragingen.[7] Denk daarbij aan verminderde motivatie, vakgebieden die in het thuisonderwijs minder aan bod zijn gekomen of stages die niet door zijn gegaan. Het kan ook zijn dat een bepaalde interventie niet het verwachte effect heeft. Bijvoorbeeld omdat meer tijd nodig is, of omdat nauwe samenwerking met externen die soms voor een succesvolle invoering nodig is, door de coronamaatregelen dit schooljaar wellicht niet mogelijk was.

Aan het eind van deze fase heeft u een beeld van de vertragingen en versnellingen inclusief een eigen inschatting van de oorzaken. Op basis hiervan kunt u conclusies trekken over welke achterstanden op welk niveau om interventies vragen. In veel gevallen zullen dit de interventies uit de menukaart zijn die u al toepast, maar wellicht zijn meer of andere interventies noodzakelijk (geworden). Deze conclusies kunt u kernachtig beschrijven, bijvoorbeeld aansluitend op formats in de reguliere (bovenschoolse) kwaliteitszorg, of een format dat is afgesproken met andere scholen in de gemeente.

5 *Voor eventuele vragen of hulp daarbij kunt u bij de aanbieders van deze systemen terecht, of bijvoorbeeld bij een bovenschools kwaliteitszorgmedewerker.*
6 *Scholen (basisonderwijs en speciaal basisonderwijs) kunnen deelnemen aan het NCO, waarna rapportages worden opgesteld van de leergroei van uw leerlingen. Op het gebied van de gevolgen van corona op de sociaal emotionele ontwikkeling heeft het Onderwijs OMT informatie gebundeld in een Kenniskaart.*
7 *Het Onderwijs OMT heeft een advies geschreven rond de vraag Waar kijk je naar als het gaat om de cognitieve gevolgen van de coronamaatregelen voor leerlingen in het po en vo?*

3 In beeld brengen mogelijkheden en behoeften van de school en partners

Het tegengaan van de gevolgen van de coronacrisis vraagt veel van scholen, terwijl het ook in 2022 op de scholen nog steeds niet 'bij het oude' is. Het is daarom belangrijk om in de analyse ook te kijken naar de belastbaarheid van het team en hun behoeften.

Stap 6 Conclusies bespreken en delen

De eerste stap in deze fase is het bespreken van de conclusies uit de schoolscan. We adviseren de conclusies vroegtijdig te delen of te bespreken met:

- **Het schoolteam**: om de prioriteiten waarmee de school aan de slag gaat bij te stellen.
- **De medezeggenschapsraad:** die uiteindelijk met het de aanpassingen in het schoolprogramma moet instemmen.[8]
- **De ouders:** voor zover dit betrekking heeft op een specifieke aanpak voor hun kind.
- **De zorg- en ketenpartners om de school:** voor algemene afstemming en over specifieke leerlingen.
- **De gemeente en het schoolbestuur:** om een gedeeld beeld te krijgen en te bekijken wat er 'samen' kan.

Stap 7 In beeld brengen behoeften en mogelijkheden van de school en partners

Vervolgens bekijkt u wat de conclusies vragen van het personeel[9] en maakt u inzichtelijk op welke punten aanvullende expertise en extra capaciteit nodig is.[10] Mogelijk heeft u dit schooljaar al ervaren dat de drukte en personeelstekorten[11] ervoor zorgen dat niet alle aandachtsgebieden tegelijkertijd konden worden opgepakt. Het is raadzaam om focus aan te brengen in de doelen die u wilt behalen. Daarnaast kan hulp van buiten de school helpen om uw doelen te bereiken.[12] Ook gemeenten ontvangen binnen het NP Onderwijs extra geld om scholen te helpen achterstanden in te lopen. Zij moeten samen met het onderwijsveld bepalen wat nodig en effectief is. Afhankelijk van de context van uw school loopt het gesprek hierover via het schoolbestuur of direct met de school.

Aan het eind van deze fase heeft u helder welke achterstanden/ vertragingen prioriteit krijgen, wat de school zelf kan oppakken en waar extra hulp van buiten nodig is.

---

8 *Vanuit het initiatief Sterk Medezeggenschap is hiervoor een dialoogplaat en handreiking opgesteld.*
9 *In termen van vakmanschap zoals differentiatievaardigheden, maar ook belastbaarheid en inzetbaarheid.*
10 *Samen Slimmer PO heeft een handreiking met aandachtspunten voor het inschakelen van extra personeel.*
11 *Het Onderwijs OMT heeft een advies opgesteld over het inzetten van extra professionals zonder concurrentieslag.*
12 *Denk hierbij aan zaken die bovenschools aangepakt kunnen worden, en aan de hulp van externe partners en ondersteuners, zoals buitenschoolse opvang, jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp, wijkteams en het samenwerkingsverband.*

4 Schoolbeleid: keuze uit menukaart evalueren en bijstellen schoolprogramma

Stap 8 Keuze uit de menukaart evalueren

In 2021 hebben scholen een keuze gemaakt uit de menukaart met bewezen effectieve interventies van het Nationaal Programma Onderwijs. Het afgelopen jaar is geïnvesteerd in het breder toegankelijk maken van kennis over effectieve maatregelen, zodat scholen er nog meer van kunnen profiteren.[13]

In deze fase bepaalt u of de vorig jaar gemaakte keuze nog steeds aansluit bij de door u geconstateerde situatie. Mogelijk zijn de achterstanden veranderd, of zijn er andere interventies die beter aansluiten bij uw situatie. Ook kan het zijn dat u hebt gemerkt dat de gekozen interventies niet goed uitpakken in de praktijk, of toch meer vragen van uw school en omgeving (in de huidige context of überhaupt) dan gedacht. Het is daarbij goed om in te schatten of knelpunten in de invoering tijdelijk of structureel zijn. Bij tijdelijke knelpunten[14] is wellicht een langere adem vereist en bepaalt u wat er beter had gekund in de invoering. Als u inschat dat knelpunten ook na het loslaten van de coronamaatregelen zullen blijven bestaan[15] is het goed om een andere keuze te maken.

Stap 9 Bijstellen meerjarig schoolprogramma

In 2021 hebben scholen een meerjarig schoolprogramma voor het inlopen van de corona-achterstanden opgesteld. Als de situatie van leerlingen, het team en de omgeving of de keuzes uit de menukaart zijn veranderd, is het nodig om dit schoolprogramma bij te stellen. Sommige scholen zullen dit op basis van tussentijdse monitoring al hebben gedaan.

In het schoolprogramma past u de gestructureerde planning waar nodig aan. Op die manier is niet alleen het eigenaarschap helder belegd, maar wordt ook duidelijk welke concrete tussen-resultaten uw school wanneer wil bereiken. Ook kunt u vastleggen hoe u de uitvoering van uw schoolprogramma binnen uw school monitort en evalueert, en dus hoe u vaststelt of uw school op koers ligt. Daarbij is het handig om aan te sluiten bij uw reguliere kwaliteitszorgsystematiek.

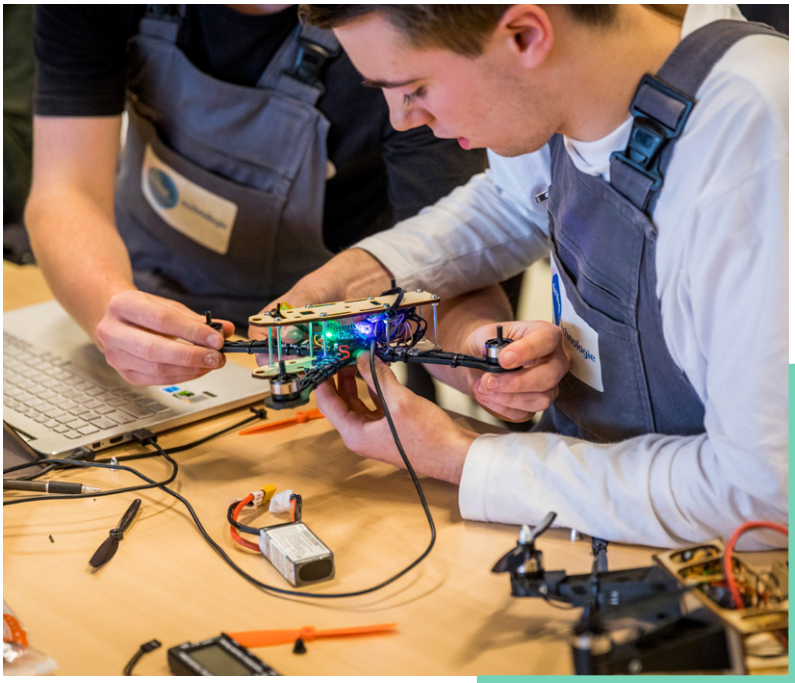

Het bijgestelde schoolprogramma legt u opnieuw ter instemming voor aan de medezeggenschapsraad. Voor het schoolprogramma is geen landelijk verplicht format. Afhankelijk van uw situatie kunt u gebruik maken van het door u in 2021 gehanteerde format, of bijvoorbeeld een format dat is afgesproken binnen uw bestuur of met de scholen in uw gemeente.[16]

13 *De menukaart wordt op 1 april 2022 geactualiseerd. Ook onderwijskennis.nl bevat actuele kennis over effectieve interventies, onder andere over effectieve aanpakken gericht op leerachterstanden en welbevinden.*
14 *Denk aan contacten met ouders en externe hulp die door de coronamaatregelen moeizaam verloopt, aan verzuim van leerkrachten als gevolg van corona, of aan interventies die noodgedwongen gehaast zijn ingevoerd.*
15 *Denk aan personeelstekorten die niet binnen afzienbare tijd zullen verdwijnen.*
16 *De brochure 'Succesfactoren voor een effectief schoolprogramma' bevat ook een format voor een schoolprogramma, dat u kunt gebruiken.*

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
t 1400 (op werkdagen bereikbaar van 8.00 tot 20.00 uur)

Maart 2022 | Publicatie-nr. ac-000000